

Голові Разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 17.051.089
Запорізького національного університету,
доктору філологічних наук, професору
Павленко Ірині Яківні

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата філологічних наук

Василини Катерини Миколаївни

на дисертаційну роботу Гутарук Наталії Володимирівни

на тему «Дискурс дитинства у творчості Вільяма Шекспіра»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

з галузі знань 03 Гуманітарні науки, за спеціальністю 035 Філологія

Ступінь актуальності обраної теми дослідження.

Тема рецензованої дисертаційної праці, безперечно, є цікавою та сучасною. Її актуальність є очевидною і визначається антропоцентричним спрямуванням дослідження, стійкістю інтересу літературознавців до творчості В. Шекспіра, а також зверненням до такого цікавого і недослідженого аспекту сучасного шекспірознавства як дискурс дитинства у творчості Великого Барда. Мета цієї роботи полягає у тому, щоб створити цілісну візію особливостей репрезентації дискурсу дитинства у всіх творах, які репрезентують Шекспірівський канон, та зацентувати увагу на особливостях співвіднесеності універсальних та конкретно-історичних параметрів рецепції дитинства у досліджуваних текстах. Тож, об'єктом цієї роботи є дискурс дитинства у творах В. Шекспіра, які представляють різні жанри, а у якості предмету вивчення постають такі репрезентативні категорії означеного дискурсу як топоси, теми, образи та художні засоби, які маніфестують Шекспірівське бачення дитини та дитинства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Вектор дослідження Гутарук Н. В. відповідає профілю наукової діяльності Міжуніверситетського Шекспірівського центру Запорізького національного університету. Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Запорізького національного університету (протокол № 2 від 21 жовтня 2021 року).

Наукова новизна і практичне значення отриманих результатів.

Дисертаційне дослідження Гутарук Н.В. має очевидну наукову новизну, яка оприявнює себе як у теоретичній, так і у практичній площинах. Зокрема, ця робота, яка є першим у сучасному літературознавстві багатоаспектним дослідженням дискурсу дитинства у творчості В.Шекспіра, представляє оригінальний алгоритм вивчення такого виду дискурсу у літературно-художніх творах. Цей здобуток може використовуватися при дослідженні особливостей репрезентації дитини та дитинства у літературній творчості авторів різних епох. Крім того, широкий пласт інформації щодо рецепції дитини та дитинства у різні епохи (від Античності до Ренесансу) може стати у нагоді у практиці викладання історії зарубіжної літератури. Варто відзначити і той факт, що ретельно підібраний та препарований дисертанткою літературний матеріал може бути використаним при подальших теоретичних та практичних студіях творчості Шекспіра взагалі та дискурсу дитинства зокрема.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації мають ґрунтовне теоретичне, методологічне та емпіричне обґрунтування. Це обумовлено релевантністю та коректністю застосованих методів дослідження, які включають окрім загальнонаукових методів аналізу та синтезу, також і соціокультурологічний, і герменевтичний підходи, а також засадничі принципи пильного читання. Крім того, валідність наукових висновків забезпечується і обсягом вибірки літературного матеріалу (1500 текстових фрагментів), і широкою джерельною базою (346 позицій). За темою дисертації опубліковано 6

наукових праць, серед яких 1 стаття у спеціалізованому зарубіжному виданні та 18 апробаційних публікацій.

Характеристика основних положень роботи.

Робота Гутарук Н.В. є логічно і чітко структурованою, складається зі вступу, чотирьох розділів, кожний з яких поділений на підрозділи згідно із аспектами дослідження. Кожний із розділів завершується висновками, які наприкінці роботи підсумовуються загальними висновками. Таке структурно-організаційне рішення сприяє якомого більш повному розкриттю теми та реалізації визначених завдань.

Обсяг основного тексту дисертації становить 218 сторінок.

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт, предмет та матеріал дослідження, окреслено його наукову новизну, практичне значення, наведено дані про апробацію результатів та повноту викладення наукових і прикладних результатів дисертації в опублікованих працях, визначено структуру роботи.

У **першому розділі** «Теоретико-методологічні засади вивчення дискурсу дитинства в Шекспірівському каноні» представлено детальний розгляд сучасного підходу до тлумачення поняття «дискурс» у різних сферах сучасної гуманітаристики, на основі цього дослідниця запропонувала своє тлумачення досліджуваного дискурсу та алгоритм його застосування при вивченні дискурсу дитинства у творах В. Шекспіра. Дослідниця конкретизує ті поетологічні риси, які є основоположними для розуміння специфіки представлення дитини та дитинства у поезіях та драмах митця, а саме: топоси, образи, мотиви, художні тропи. У другому підрозділі репрезентовано детальний огляд сучасного стану вивченості теми дитинства у творах англійського митця та окреслено ті дослідницькі лакуни, які потребують свого уточнення у ході реалізації цієї роботи.

У **другому розділі** «Уявлення про дітей і дитинство в аспекті діяхронії: літературні репрезентації в контексті культури» Гутарук Н.В. запропонувала ретельний огляд еволюції бачення дитинства від Античності до Ренесансу,

акцентуючи увагу на ставленні до дітей та спростовуючи уявлення про те, що вони були мало представлені у різних дискурсах зазначених епох. Очевидно, що такий діяхронний аналіз дозволив дослідниці створити надійне підґрунтя для подальших спостережень над Шекспірівською візією дитинства та довести, що антропоцентричність ренесансного світогляду сприяє більшій увазі до дітей, особливостей їхнього виховання, освіти та усвідомленню їхньої значущості у житті родини та суспільства.

У **третьому розділі** «Топос і тропіка дитинства в поетичних творах Вільяма Шекспіра» увага дисертантки була сфокусована на вивченні окреслених аспектів у поемах та сонетах В. Шекспіра, використання аналітичної моделі К. Вілбера дозволило більш рельєфно описати Шекспірівську рецепцію дитинства у вказаних творах митця. Саме застосування виокремлених К. Вілбером квадрантів дозволило визначити кореляцію приватно-інтимного та універсально-філософського начал при інтерпретації поетом таких проблем як стосунки між поколіннями, реакція на народження та втрату дитини, роль періоду дитинства у становленні індивідуума та асоціювання автором своїх творів із власними дітьми.

Четвертий розділ «Образи дітей та феномен дитинства в драматургії Вільяма Шекспіра» присвячено дослідженню різножанрових драматичних текстів письменника крізь призму окресленого дискурсу дитинства. Спостереження над поетикою цих творів відбувається у аспектах репрезентації топосу дитинства, типології художніх образів дітей та функцій дитячих персонажів у текстах різної жанрової природи.

У **Загальних висновках** повною мірою відображено хід розв'язання поставлених у роботі завдань, містяться узагальнені результати дослідження.

Список використаних джерел охоплює сучасні вітчизняні та зарубіжні публікації. Дисертація **оформлена** відповідно до чинних вимог, написана науковим стилем і літературною українською мовою. Матеріал викладено логічно, системно й послідовно. Авторка дотримується культури оформлення

посилань, чітко розмежовує власні й чужі напрацювання та сумлінно наслідує **принципам академічної доброчесності**.

У той же час слід відмітити, що, попри безсумнівну оригінальність та ґрунтовність авторського підходу до об'єкту дослідження, у роботі є певні контроверсійні положення, що потребують уточнення, у зв'язку з чим виникає **низка зауважень та запитань**:

1. У дослідженні Гутарук Н. В. наявні окремі стилістичні огріхи та друкарські помилки (стор.31, 35, 72, 75, 98, 181), втім, це не впливає на загальне позитивне враження від роботи.

2. На стор.45 цілком логічно обґрунтовано необхідність окреслення специфіки «ренесансних уявлень крізь призму тогочасної геополітичної карти Європи (італійський, французький, німецький ренесанс) та детальніше зупинитися на англійському сприйнятті дитини в ті часи», водночас слово «ренесанс» написано з маленької літери, що потребує свого пояснення.

3. У підрозділі 2.4. розглядається популярна у епоху Ренесансу педагогічна концепція Р. Ешема «Шкільний вчитель» (1570 р.), згідно з якою є різні типи інтелектуальної діяльності, відомі як «швидкий розум» (quick wit) та «повільний розум» (hard wit), хотілося б уточнити питання щодо того, чи була ця теорія відома В. Шекспіру і які персонажі-діти у творах Великого Барда представляють ці два типи «розумів».

4. Погоджуючись із твердженням дисертантки про те, що «Дискурс дитинства у мистецтві слова заслуговує на особливу увагу літературознавців та потребує системного дослідження, адже не тільки зображально-виражальний аспект художнього твору (описи дітей та їхнього життя, ставлення до них у родині й суспільстві тощо), але й сама його наративна природа та світоглядні, соціокультурні, етико-педагогічні акценти виявляються вкрай вагомими і дієвими смислотворчими чинниками» (стор.27), хотілося б уточнити, яким чином наративна природа творів В. Шекспіра виконує функцію смислотворчого чинника.

Висновок.

Висловлені зауваження, які не мають посутнісного характеру, носять радше рекомендаційний характер і не піддають сумніву наукову новизну, теоретичне значення дисертації, практичну та теоретичну цінність отриманих результатів, мають на меті конкретизувати наукові спостереження дисертантки. Дисертація Гутарук Наталії Володимирівни «Дискурс дитинства у творчості Вільяма Шекспіра», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, є самостійним завершеним дослідженням, що містить науково достовірні результати. Актуальність та новизна обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, теоретичне та практичне значення, а також оформлення дослідження відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 №44), а її авторка – Гутарук Наталія Володимирівна – за результатами проведення публічного захисту заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Рецензент:

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської
філології та лінгводидактики

Катерина ВАСИЛИНА

Підпис Катерини ВАСИЛИНИ
засвідчую:

проректор з науково-педагогічної
роботи Запорізького національного
університету, доктор історичних наук,
професор

Юрій КАГАНОВ